

Soós Eszter Petronella

Félidőben: Emmanuel Macron mérlege az uniós politikákban

At Halftime: Emmanuel Macron's Record in European Politics

A tanulmány Emmanuel Macron francia elnök 2017–2020 közötti Európa-politikáját tekinti át. Az írás az elnökjelölt kampányban megfogalmazott ígéreteihez és nézeteihez, valamint két 2017-es, már hivatalban elmondott tisztázó, operacionalizáló beszédhez viszonyítja az elért eredményeket. Három nagy szakpolitikai csomópontot határoz meg az elemzés: intézményi, biztonsági-védelmi és gazdaságpolitikai. A tematikus elemzés áttekinti, hogy az ígéretek közül mi valósult meg, mi az, ami folyamatban van, és mi az, ami áll vagy nem is került még igazán napirendre. A tanulmány második felében kitérünk arra, hogy milyen belső-külső politikai erőforrásai vannak és lehetnek a francia elnöknek a további eredmények elérésének esélye szempontjából – a Covid-19-járvány hatását csak nagyon korlátozottan figyelembe véve a konklúzió megfogalmazásánál.

Kulcsszavak: Franciaország, Európai Unió, Emmanuel Macron, szuverenitás, eurózóna, választási ígéretek

The study reviews the 2017–2020 European policy of French President Emmanuel Macron. It compares the presidential results to the promises and opinions expressed by the presidential candidate during the campaign, as well as to two clarifying, operationalising speeches he gave in office in 2017. The analysis identifies three major policy nodes: institutional, security and defence, as well as economic policy. The thematic analysis reviews what is already carried out, what is 'under construction' and what is stalled or not yet on the European agenda. In the second half of the study, we take a look at the internal and external political resources the French President has or may have in terms of his chances of achieving more. We formulate the conclusion with a very limited consideration of the impact of the COVID-19 epidemic of 2020.

Keywords: France, European Union, Emmanuel Macron, sovereignty, eurozone, electoral programme

1. Bevezetés

Emmanuel Macron 2017-ben meg tudta változtatni a francia politika domináns törésvonalát. Azóta a hagyományos, gazdasági fókuszú jobb-bal tengely helyett nyitott/zárt, globális/lokális, autoriter/liberális konfliktus strukturálja elsősorban a vitákat.¹ Ehhez kellettek természetesen a történelmi körülmények, nevezetesen a republikánus elnökjelölt, François Fillon zavaros pénzügyeinek nyilvánosságra kerülése, de a társadalmi bázis készen állt a fordulatra. Az azóta is domináns Le Pen – Macron, illetve *Rassemblement National* – Nemzeti Tömörülés / *La République en marche* vagy *En marche* – Köztársaság Lendületben szembenállás és verseny, a *La République en marche* nemzetgyűlési választási sikere, valamint a 2019-es EP-választás eredménye megerősítette a trendet. A törésvonalak átalakulása közvetlenül és jelentős módon összefügg az Európa-politikával – a két forduló közötti elnökjelölti vita nagy, szinte döntő kérdése éppen az euró kivezetése vagy megtartása volt a Nemzeti Tömörülés jelöltjének felvetései nyomán. Emmanuel Macron mindeközben úgy igyekezett az Európával kapcsolatos programját felvázolni és megvalósítani, hogy az egyszerre legyen kedvező Európa-párti bázisának, de valamennyire szóljon azokhoz is, akik nem e téma miatt voksoltak Macronra vagy a macronistákra 2017-ben, hanem Marine Le Pen ellenében.

Franciaországban a megkérdezettek 61%-a mondta azt 2019-ben, hogy Franciaország profitált az EU-tagságból, és 58% úgy vélekedett, jó dolog, hogy Franciaország az integrációhoz tartozik.² Azonban jelentős választói tömegeket takar a fenti kérdésekre mást válaszolóok tábora is. Emmanuel Macron – éppen a Nemzeti Tömörülésre és Marine Le Penre épített – hatalmpolitikája abból áll, hogy az autoriter, zárt, lokális stb. preferenciájú, Európát ellenző kisebbség elég erős ahhoz, hogy mobilizálja az Európa-pártiakat egy elnökválasztás második fordulójában, de nem többségi. A taktika része, hogy az euroskeptikus és -kritikus választók is kapnak üzeneteket, elsősorban a „védelmező Európa” hívószavát. Ebbe a logikába illeszthető az új köztársasági elnök egyik első, látványos európai kezdeményezése, a kiküldött munkavállalókról szóló irányelv módosításának a menedzselése. Ugyanakkor az így elfogadott módosított irányelv e sorok zárásakor a luxemburgi bíróság döntésére vár C-620/18, illetve C-626/19 ügyszámokon, hiszen az új szabályok kapcsán Magyarország és Lengyelország részéről merült fel a kérdés, hogy azok mennyire felelnek meg az egységes piac és a szabad szolgáltatásnyújtás elveinek.³ Ez az első felvetett és végigvitt téma rögtön azt a dilemmát vetette fel, hogy Emmanuel Macron vajon megpróbálja-e kijátszani egymás ellen a keleti tagállamokat, esetleg igyekszik-e éket verni a visegrádi négyek közé – ráadásul az sem világos még, hogy nem egy szimbolikus politikai győzelemről van-e szó, figyelembe véve

¹ Jérôme Fourquet: *Le nouveau clivage*. Paris, Les Editions du Cerf, 2018.; Florent Gougou – Simon Persico: A new party system in the making? The 2017 French French presidential election. *French Politics*, 15. (2017), 3. 303–321.

² *Socio-demographic trends in national public opinion – Edition 6*. 2019. Elérhető: www.europarl.europa.eu/at-your-service/en/be-heard/eurobarometer/socio-demographic-trends-edition-6 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

³ *Hungary, Poland challenge EU's posted workers reform in court*. 2018. Elérhető: www.euractiv.com/section/central-europe/news/hungary-poland-challenge-eus-posted-workers-reform-in-court/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 04.)

a folyamatban lévő jogi eljárásokat.⁴ A „Macron mint megosztó” és „rendszerfelkavaró” tematika azóta is végigkíséri a francia elnök európai tevékenységének az értelmezéseit, nem utolsósorban a német–francia kapcsolatokban. Angela Merkel óvatos és inkrementális hozzáállású politikája ugyanis nem mindig bizonyul kompatibilisnek a fiatal és agilis, gyakran agresszív macroni attitűddel. Sok a közvetlenül ellenérdekelt szereplő is. Emmanuel Macron európai ambíciói, illetve politikai taktikájának része ugyanis a Franciaországban működő globális/lokális törésvonal közösségi szintű aktiválása, ami az európai-brüsszeli hatalmi viszonyok alapvető átrendezésével járna (e céljában, mint később látni fogjuk, szerény sikereket ért el eddig a francia elnök).

Jelen elemzés nemcsak a hatalompolitikai kérdésekre kíván fókuszálni (*politics*), hanem a szakpolitikai kérdésekre is, a *policy* fogalma alá ugyanakkor besorolva az európai integráció intézményi kérdéseit (*polity*), mivel az belpolitikai nézőpontból szakpolitika-ként értelmezhető (ilyen téma például az Európai Bizottság taglétszámának a reformja). Írásunkban azt feltételezzük, hogy a 2017-es elnökválasztás során Macron arra is felhatalmazást kapott, hogy végrehajtsa az európai programját (ezzel a – 2017-es elnökválasztás különleges körülményei miatt – részben vitatható feltételezéssel más is él⁵). Arra kérdezzük rá, hogy a kampányígéretekből – a mandátumból – mi valósult meg eddig a francia Európa-politikában. Tisztában vagyunk azzal a problémával, hogy az úgynevezett mandátumelmélet szemlélete itt ki nem fejtendő korlátos és kritizálható előfeltevésekkel él,⁶ és például éppen az e sorok írásakor felmerülő problémára – hogy tudniillik megváltoztak a külső-belső körülmények a koronavírus-járvány hatására – aligha tud reflektálni. Abból indulunk azonban ki, hogy teljesítményt értékelni és mérleget vonni, ha csak féligidősen is, akkor lehet, ha van mihez viszonyítani, ha van mérce. Úgy véljük továbbá, egy új válság hajnalán kifejezetten indokolt is hátrafelé tekinteni, és megvizsgálni, hogy a francia elnök mit ért el az eredeti terveihez képest; lehet ugyanis, hogy szükség lehet a módosításukra a megváltozott körülmények fényében. Hozzá kell tenni azonban, az első jelek inkább arra mutatnak, Emmanuel Macron ki akarná használni a járványválságot annak érdekében, hogy az eredeti európai agendáját – különösen annak az eurózónára és az európai szuverenitásra vonatkozó részét – megvalósíthassa.⁷

Itt tartjuk fontosnak jelezni: nem tárgyaljuk, de tudomásul vesszük azt a politikai problémát, hogy a köztársasági elnök programja, ígéretei és cselekedetei stb. az efféle vizsgálatok hagyományos tárgyai, noha az 1958-as alkotmány 20. cikke értelmében a nemzet politikáit a kormány határozza meg. Meg kell továbbá jegyeznünk, hogy nem szigorú módszertanú ígéretkutatást folytattunk. Két okból. Egyrészt az „ígéretek” és a „mandátum” értelmezésénél praktikus okokból túlterjeszkedtünk a választás előtti programokon, és nemcsak az elnökjelölt kampánykönyvét és programját vettük

⁴ Alexis Lubow – Suzanne K. Schmidt: A hidden champion? The European Court of Justice as an agenda-setter in the case of posted workers. *Public Administration*, (2020), 1–14.

⁵ Yves Bertoincini – Thierry Chopin: Macron l'Européen: de l'Hymne à la joie à l'embarras des choix. *Le Débat*, 208. (2020), 1. 114–129.

⁶ Körösi András: A demokratikus elitizmus konszenzusán túl. *Politikatudományi Szemle*, 16. (2007), 4. 7–28. Elérhető: www.poltudszemle.hu/szamok/2007_4szam/2007_4_korosenyi.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

⁷ *Coronavirus: Macron milite pour une souveraineté européenne plus forte*. 2020. Elérhető: www.lepoint.fr/monde/coronavirus-macron-milite-pour-une-souverainete-europeenne-plus-forte-23-04-2020-2372680_24.php (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

figyelembe, hanem két olyan – 2017-ben, már hivatalban elmondott, de a korábbiakkal illeszkedő tartalmú – beszédet is, amelyek részleteiben pontosították, illetve kibontották az Európával kapcsolatos macroni elképzeléseket, vagyis szakpolitikai szinten operacionalizálták és értelmezhetővé tették a választási ígéreteket. Nem elemezzük módszereken – csak itt-ott utalásszerűen – az olyan későbbi forrásokat sem, amelyekben a francia elnök esetleg további konkrét ötleteket fogalmaz meg, mint például *Az európai újjászülétségért* című, EP-választás előtti nyílt levélben,⁸ amikor is egy Demokráciavédelmi Európai Ügynökség vagy éppen egy Európai Klímabank létrehozására tett javaslatot. Másrészt a tematikai csomópontok kiemelésénél és meghatározásánál kutatói diszkréciót alkalmaztunk, vagyis nem törekedtünk arra, hogy minden, a témában fellelhető ígéretet a teljesség igényével vizsgáljunk. Így a százalékos, számszerűsíthető mérlegvonásról is lemondtunk.

A jelen tanulmányban a fentiekre tekintettel 1. áttekintjük azokat a főbb forrásokat, amelyek tanúskodnak a francia elnök uniós, illetve európai elképzeléseiről, amelyekhez az elemzésünket viszonyítani tudjuk, 2. kutatói diszkréciót alkalmazva szűrjük ki azokat a nagy jelentőségűnek tekinthető javaslatokat, amelyek a leggyakrabban jelennek meg ezekben a forrásokban, vagy amelyek önmagukban olyan horderejűek, hogy vizsgálatra érdemesek, 3. áttekintjük, hogy ezekből a javaslatokból mi valósult meg 2020. május 13-ig, a kézirat zárásáig, a francia elnök hivatalba lépésének közel harmadik évfordulójáig, 4. elemezzük továbbá, hogy Emmanuel Macron milyen belső és külső politikai erőforrásokkal rendelkezik az adott pillanatban, azok milyen mozgásteret tesznek lehetővé a számára a további előrehaladás tekintetében. Hangsúlyozzuk, hogy az elemzés a járvány és az azt követő gazdasági válság fejleményeit korlátozottan tudja figyelembe venni.

2. Európára vonatkozó ígérek és programok

Emmanuel Macron a kampányra készülve megjelentetett egy könyvet,⁹ amelynek címe *Révolution*, azaz „forradalom” volt. Ennek a kötetnek a 14. fejezete foglalkozott külpolitikai kérdésekkel. Mellékesen érdemes megjegyezni, hogy már ebben a szövegben is megjelent az igény az Oroszországgal folytatott párbeszédre, amelyet a francia elnök azóta is szorgalmaz, jelentős nemzetközi vitákat generálva. Azonban a 15. fejezet a számunkra igazán releváns, hiszen az foglalkozik a szigorúan vett európai kérdésekkel. A fejezet elemezte az európai problémákat – természetesen francia szemszögből –, de bizonyos esetekben konkrét szükséges lépésekről is beszélt, például amikor a gyenge európai vezetőkre és az állam- és kormányfő ezzel kapcsolatos hozzáállására való némi panaszkodás után¹⁰ kifejtette, hogy szükséges az Európai Bizottság biztos létszámának és szervezetének a felülvizsgálata a hatékonyabb működés érdekében. A konkrét teendőket a leendő francia elnök három fogalom köré csoportosította: szuverenitás, a jövő

⁸ Macron, Emmanuel: *Az európai újjászülétségért*. 2019a. Elérhető: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/03/04/az-europai-ujjaszuletesert.hu (A letöltés dátuma: 2020. 05. 12.)

⁹ Macron, Emmanuel: *Révolution*. XO Éditions, Kindle-verzió, 2016.

¹⁰ Macron, Emmanuel: *Révolution*. XO Éditions, Kindle-verzió, 2016., loc. 2311.

ambíciói és a demokrácia. A szuverenitás kapcsán megfogalmazza – azt az időről időre később is visszatérő véleményét – hogy „a szuverenitás a hatékony cselekvés képességét” jelenti,¹¹ és hogy Európa a szuverén cselekvésre a lehetőség a nagy, nemzeti szinten nem kezelhető kihívásokkal szemben. A migráció kapcsán megjelent a szövegben a külső európai határvédelem erősítésének az igénye európai szinten, illetve az ehhez kapcsolódó eszközök biztosítása. Emmanuel Macron e szövegben úgy vélekedett, hogy a származási országokkal közösen kell tárgyalni, a fejlesztési és segélyezési politikákat szintén koordinálni. A kereskedelempolitikát Emmanuel Macron határozottan európai kézben képzelte el, azzal érvelt, hogy Európának nagyobb tárgyalási ereje van, mint az egyes országoknak (de hangsúlyozta a parlamentek és az állampolgárok nagyobb részvételének a szükségét is). Macron már itt megfogalmazta, hogy európai szinten védeni szükséges a stratégiai iparágakat, a technológiai tudást. Ami a közös jövőt illeti, a jelölt hitet tett az eurózóna büdzséje mellett, amelyet közös befektetésekre költenének, és amelyet egy eurózóna-pénzügyminiszter felügyelne, az eurózóna parlamentjével szembeni felelősséggel.¹² A Juncker-tervnél erőteljesebb európai, jövőorientált beruházási program szükségessége mellett is lándzsát tört ugyanott, hangsúlyozva, hogy Franciaország csak akkor kérheti Németország együttműködését, ha előtte otthon rendet tesz a költségvetésében. Macron itt javasolta továbbá, hogy 2017 második felétől európai szinten kezdődjenek viták, konventek az unióval kapcsolatban, amelynek elvileg demokratikus megerősítése is kellett volna, hogy legyen tagállami szinten. A többsebességes Európa doktrínája egyértelműen jelen volt a szövegben, hiszen Macron lefektette azon elképzelését, hogy ha egy állam nem akarja a közös programot, az maradjon ki belőle, de ne akadályozhassa, hogy a többiek haladjanak előre.

Az *En Marche!* jelöltjének az elnökválasztási programja¹³ kevésbé volt filozofikus és elemző, inkább konkrét javaslatokat tett a védelmező és a jövőbe tekintő Európa koncepciói köré rendezve. A program első helyén szerepeltek az eurózóna büdzséjére, pénzügyminiszterére és parlamentjére vonatkozó ígéretek, ezt követték a multinacionális cégek adóügyeinek és adóelkerülésének a rendezése, majd pedig egy európai protekcionista javaslat: *Buy European Act*, azaz a közbeszerzések fenntartása azoknak, akiknek a termelése legalább felerészben Európában található. A negyedik javaslat az Erasmus-programra vonatkozott, az ötödik az európai védelempolitika erősítéséről szólt: közös védelmi alap, közös védelmi eszközök és közös állandó katonai főparancsnokság létrehozása. A hatodik javaslat a stratégiai ágazatok védelme a külső befektetésekkel szemben. Ezután: a közös piac védelme a Brexit-tárgyalások során. Emmanuel Macron programja ígért továbbá egységes digitális piacot és egy egységes energiapiacot is. Az utolsó Európára vonatkozó ígélet pedig a demokratikus konventek ígérete volt, amelynek az lett volna a célja, hogy politizálja és ezzel dinamizálja, legitimálja az európai projektet, illetve erősítse a Macron által képviselt politikai törésvonalat, konfliktust.

¹¹ Macron, Emmanuel: *Révolution*. XO Éditions, Kindle-verzió, 2016. loc. 2359.

¹² Macron, Emmanuel: *Révolution*. XO Éditions, Kindle-verzió, 2016. loc. 2422.

¹³ Emmanuel Macron *Président. Programme. En Marche!* 2017. Elérhető: <https://storage.googleapis.com/en-marche-fr/COMMUNICATION/Programme-Emmanuel-Macron.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 04. 10.)

A fentiekhez adódott még két olyan beszéd, amelyek nem a kampányban születtek, de indokolt őket használni a francia köztársasági elnök Európa-politikájának az értékelésekor. Az egyik 2017. szeptember 7-én Athénban, Görögországban hangzott el.¹⁴ Itt fejtette ki ismét és hangsúlyosan, hogy európai szuverenítésra van szükség, sőt Európa újraalapítására tett javaslatot. Itt is három gondolat köré szervezte a mondanivalóját Macron: szuverenitás, demokrácia, bizalom. A francia elnök itt is beszélt arról, hogy az eurózónának közös költségvetésre, pénzügyre, illetve parlamentre van szüksége. Ismét javaslatot tett a tagállami európai konventekre, illetve új elem volt az a kíváncsóság, hogy a 2019-es EP-választáson transznacionális listákkal induljanak pártok. A lehetőséget a Brexit adta volna, hiszen újra kellett gondolni az európai választási rendszert, illetve az európai parlamenti mandátumok számát, tagállamok közötti megoszlását.

Másodszor, a 2017. szeptember végén, a Sorbonne-on elmondott beszéd említendő,¹⁵ amely sok szempontból kiegészíti az athéniét. A beszéd közvetlenül a német parlamenti választás után hangzott el, így úgy is volt értelmezhető, mint egy üzenet Berlinbe, egyfajta nyomásgyakorlás, hogy a franciák milyen típusú Európa-politikában szeretnének együttműködni az éppen – mint azóta tudjuk, rendkívül lassan és nehézkesen – alakuló német koalícióval. A beszédben felvetette a francia elnök, hogy a németeknek és a franciáknak újra kellene gondolniuk az 1963-as Élysée-szerződést (amire aztán sor is került 2019 januárjában, amikor is aláírták a két ország közötti új megállapodást, az ún. Aacheni Szerződést). A sorbonne-i beszédben Macron a szuverenitás hat eleme (európai közös biztonság, határvédelem, külpolitikai, ökológiai-energetikai átmenet, digitális ipar, ipari és monetáris hatalom) köré építette a konkrét javaslatait, ugyanakkor kitért a belső munkaerőpiaci harmonizáció kérdéseire (például a kiküldött munkavállalókról szóló irányelvre), továbbá az adóharmonizáció, illetve az európai szinten meghatározott minimálbér problémájára is. Utóbbi javaslatok elsősorban a fejlettebbek védelmének az igényét sugallták a „keletiek” versenyképes áraival és alacsony munkaerő-költségével, francia terminológiában a „szociális dömpinggel” szemben. A Sorbonne-beszéd, bár részletesebb volt, mint a választási kötet vagy az elnöki program, valójában egy nyomásgyakorlási bevásárlólista volt, elsősorban a német partner felé üzenve. A francia elnöknek is tudnia kellett, hogy nem fog minden megvalósulni belőle, ahogy aztán történt is.

A fenti források alapján három témakörben csomósodik ki Emmanuel Macron európai mondanivalója: intézményi kérdések, biztonsági kérdések, gazdasági kérdések (a legrészletesebb elemek természetesen a Sorbonne-beszédben hangoztak el, de ennek nyilvánvalóan műfaji okai is vannak, egy bemutatkozó könyv vagy egy rövid program egészen más mélységeket enged meg, mint egy hosszú szakpolitikai beszéd). Ezekben a témakörökben vizsgáljuk, hogy a francia elnöknek milyen eredményeket sikerült elérnie, folyamatosan felhasználva többek között azt a tájékoztató-kommunikációs anyagot

¹⁴ Emmanuel Macron: *Discours du Président de la République, Emmanuel Macron, à la Pnyx, Athènes le jeudi 7 septembre 2017*. 2017a. Elérhető: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/09/11/discours-du-president-de-la-republique-emmanuel-macron-a-la-pnyx-athenes-le-jeudi-7-septembre-201 (A letöltés dátuma: 2020. 04. 13.)

¹⁵ Emmanuel Macron: *Pour une Europe souveraine, unie, démocratique*. 26 Septembre 2017. 2017b. Elérhető: www.elysee.fr/front/pdf/elysee-module-795-fr.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 04. 12.)

is, amelyet Emmanuel Macron stábja a Sorbonne-beszéd után egy évvel készített, áttekintve az ott megfogalmazott javaslatok megvalósulási állapotát.¹⁶

3. Intézményi kérdések

A vizsgálandó intézményi kérdések közé tartozik az Európai Bizottság összetételének és működésének a reformja, az elnökjelölt által felvetett európai konventek ügye, a többséges Európa kiterjesztésének a kérdése, a transznacionális választási listák dolga, továbbá a német–francia együttműködés ügye. A felsoroltak közül a leglátványosabban a francia–német kapcsolatok újraépítését sikerült rendezni, hiszen a francia és a német fél 2019. január 23-án aláírta az 1963-as Élysée-szerződést megújító Aacheni Kontraktust. Ez nem áll szemben azzal a később tárgyalandó ténnyel, hogy a francia–német kapcsolatokat jelenleg számos feszültség terheli. Van természetesen olyan macroni javaslat is, amelyről kimondhatjuk, hogy nem valósult meg.

Emmanuel Macron fellépése egyelőre nem tudott változtatni az alapvető döntéshozatali kérdéseken. Nem változott az Európai Bizottság létszáma és létrejöttének logikája, illetve nem vezettek be transznacionális pártlistákat sem a 2019-es EP-választás előtt (a Brexit nyomán felszabaduló EP-mandátumok egy részét szétesztették a tagállamok között, a másik részét betöltetlenül hagyták). A francia köztársasági elnök ugyanakkor az EP-választás utáni tárgyalások során politikai manőverekkel hozzájárult ahhoz, hogy az európai pártok és az Európai Parlament által favorizált csúcsteljesítményű rendszer 2019-ben megbukjon. Ezáltal egy olyan jelölt került az Európai Bizottság élére, akiről a választók még áttételesen, szimbolikusan sem szavaztak. Nem sikerült továbbá a 2019-es EP-választás során a francia elnöknek és szövetségeseinek (és a velük ebben érdekesen szuverenistáknak) a kívánt, tervezett módon átrajzolni az európai pártrendszert és a politikai konfliktusok térképét sem. Az Európai Néppárt és az Európai Szocialisták Pártja továbbra is a legerősebb csoportokat adják az Európai Parlamentben, igaz, ketten együtt már nem bírnak abszolút többséggel. Azt is fontos megjegyezni azonban, hogy a 2019-es volt az egyik első EP-választás, amely nyomokban már ténylegesen európai kérdéseket is tartalmazott, nem utolsósorban a francia elnök, illetve szuverenista érdekszövetségesei (Matteo Salvini, Orbán Viktor, Jaroslaw Kaczynski, Marine Le Pen stb.) nyilvános vitáinak köszönhetően. Bár az EP-választások 1979 óta meglévő jellemzője, hogy a voksolás másodrendű nemzeti választásként funkcionál,¹⁷ a 2019-es növekvő részvétel problémájának az elemzése felveti, hogy a választás egyfajta politizálódása ott állhat a háttérben magyarázatként.¹⁸ A kampány előtt egyébként a Macron által javasolt európai konven-

¹⁶ *Un an après l'initiative de la Sorbonne*. 2018. Elérhető: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/09/28/discours-de-la-sorbonne-point-detape-sur-les-avancees-des-chantiers-europeens-un-an-apres (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

¹⁷ Marsh, Michael: Testing the second-order elections model after four European elections. *British Journal of Political Science*, 28. (1998), 4. 591–607.

¹⁸ Lorenzo De Sio – Luana Russo – Mark N. Franklin: Explaining the outcome. Second-order factors still matter, but with an exceptional turnout increase. In Lorenzo De Sio – Mark N. Franklin – Russo Luana (szerk.): *The European Parliament Elections of 2019*. Rome, Luiss University Press, 2019, 57–70. Elérhető: https://cise.luiss.it/cise/wp-content/uploads/2019/07/DCISEEP2019_58-71.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

tek megvalósultak, igaz nem túlságosan látványosan. Az Európai Bizottság és a nemzeti kormányok magukra vállalták a szervezést, és az európai intézmények tárgyalták is az eredményeket (a 2018. decemberi európai tanácsi következtetésekben említik a témát, de az Európai Bizottság is készített egy összefoglaló jelentést a 2019. május 9-i sibiui [nagyszebeni], stratégiai kérdéseket tárgyaló csúcstalálkozó előtt).¹⁹ Szavazásokról és közös legitimáló aktusról, gyakorlati következményekről viszont alig volt szó, noha szólnak érvek mellett, hogy éppen a nemzeti-helyi jelleg lehetett az előnye a módszernek,²⁰ és a konventek szervezése hozzájárulhatott ahhoz, hogy ezúttal voltak európai témák a kampányban. Ugyanakkor 2019-ben – ugyancsak Macron elnök kívánalmának megfelelően²¹ – létrejött az Európa jövőjéről szóló, két esztendőre nyúló európai konferencia terve, amelynek előkészítésére a franciák és a németek közös non paper²² készítették. A széles európai vita tehát, amelyet a francia elnök óhajt, elvben megindulhat, pontosabban az előzetes tervek szerint megindulhatott volna 2020. május 9-én.²³ A kezdés előtt állunk, de a járvány e tervet is akadályozza és későbbre halasztja,²⁴ így mérleget vonni itt sem érdemes még, és különösen nem azt találgatni, hogy ez a vita elvezethet-e egy esetleges szerződés módosításhoz, és azzal az összes Macron elnök szempontjából nyitott intézményi kérdés asztalára kerüléséhez.

Ami a világosan nyitott ügyeket érinti, a többsebességű Európa kérdése alapvetően az eurózóna Macron által kívánt átalakítását takarja (amelyet a gazdasági csomagban tárgyalunk), de más ügyeket is: ide soroljuk a schengeni rendszerrel kapcsolatos javaslatokat, amelyeket a francia elnök időről időre felvet, kifejezetten a dublini rendszer reformjával is összekötve.²⁵ E sorok írásakor Schengen kérdése különösen aktuális – és nyitott – a járványveszély nyomán történt zárások miatt, a dublini rendszer reformja pedig egyelőre nem tűnik haladni.²⁶ Az intézményi kérdésekben a franciák ugyanakkor katalizálni tudták a bővítés reformját. A 2019 novemberében bemutatott francia non paper²⁷ azt javasolta, hogy a csatlakozási folyamat eddigi fejezetes rendszere

¹⁹ *Citizens' dialogues and citizens' consultations. Key conclusions. 30 April 2019.* Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/euco-sibiu-citizensdialogues_en.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 12.)

²⁰ Butcher, Paul – Simona Pronckuté: *European Citizens' Consultations: Consultation Begins at Home. European View*, 18. (2019), 1. 80–88.

²¹ Aline Robert: *Macron veut une convention européenne pour refonder l'Europe.* 2019. Elérhető: www.euractiv.fr/section/all/news/macron-veut-une-convention-europeenne-pour-refonder-leurope/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

²² *Conference on the Future of Europe. Franco-German non-paper on key questions and guidelines. Politico*, 2019. Elérhető: www.politico.eu/wp-content/uploads/2019/11/Conference-on-the-Future-of-Europe.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

²³ *Shaping the Conference on the Future of Europe (press release).* 2020b. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_89 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

²⁴ Zoi Didili: *Conference on the Future of Europe postponed.* 2020. Elérhető: www.neweurope.eu/article/conference-on-the-future-of-europe-postponed/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

²⁵ Georgi Gotev: *Macron pleads for Schengen renegotiation, possibly with fewer members.* 2019. Elérhető: www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/macron-pleads-for-schengen-renegotiation-possibly-with-fewer-members/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.); Macron (2019a) i. m. (8. l.)

²⁶ Nikolaj Nielsen: *Commission bins 'Dublin' asylum-reform proposal.* 2020. Elérhető: <https://euobserver.com/migration/147511> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

²⁷ *Non-Paper – Reforming the European Union accession process. Politico*, Elérhető: www.politico.eu/wp-content/uploads/2019/11/Enlargement-nonpaper.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

helyett a csatlakozás álljon lépcsőből, és váljék abban az értelemben fokozatossá, hogy ha egy lépcsőt sikerült végigtárgyalni, akkor az adott tagjelölt állam az adott politika-csomagban vehessen részt. A franciák hangsúlyozták az első lépcsőben a jogállami kérdések primátusát, illetve arra tettek javaslatot, hogy a csatlakozási lépcsők, a végleges csatlakozás előtt akár vissza is fordíthatók legyenek. Az Európai Bizottság 2020 februárjában letette a saját reformjavaslatát az asztalra,²⁸ reflektálva arra a francia álláspontra, amelyet a francia elnök kemény érvekkel is igyekezett érvényesíteni, tudniillik 2019 őszén megvételte, hogy a bővítési folyamat reformja hiányában megkezdődjenek a csatlakozási tárgyalások Észak-Macedóniával és Albániával.

4. Biztonsági kérdések

A macroni biztonsággal kapcsolatos javaslatok csomópontjai a következők voltak: az európai határvédelem erősítése (például európai menekültügyi hivatal, közös határőrség, integrációs program a migránsoknak), koordinált fejlesztéspolitika és közös tárgyalás a kibocsájtó országokkal, közös védelmi alap és eszközök katonai téren, európai hírszerzési akadémia, európai szervezett bűnözés elleni ügyészség. A biztonsággal kapcsolatos programjavaslatok kapcsán 2020-ban érdemes megemlíteni a müncheni biztonsági konferencián,²⁹ valamint az École de Guerre-ben 2020 elején elmondottakat is a nukleáris doktrínával és európai felelősséggel kapcsolatban.³⁰ Macron elnök ugyanis kijelentette, hogy a francia érdeknek elválaszthatatlan európai dimenziója van, és hogy nyitott arra, hogy az európai szövetségeseket valamilyen mértékben bevonja a francia nukleáris elrettentés szerepének a keresésébe. Ezzel azt üzenté, hogy Franciaország nukleáris hatalomként adott esetben hajlandó több felelősséget vállalni Európa biztonságáért. Ez az utalás pedig nyilvánvalóan kiegészítette a francia elnök korábban megfogalmazott azon véleményét, miszerint a NATO agyhalott;³¹ valamint üzent azoknak az uniós és NATO-tagállamoknak, amelyek némi aggodalommal figyelik Emmanuel Macron Oroszországgal kapcsolatos megnyilatkozásait.

²⁸ *Enhancing the accession process – A credible EU perspective for the Western Balkans (COM(2020) 57 final)*. 2020a. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU-EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0057&from=HU> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

²⁹ Ben Knight: *Munich Security Conference: France's Macron envisions new era of European strength*. 2020. Elérhető: www.dw.com/en/munich-security-conference-frances-macron-envisions-new-era-of-european-strength/a-52389586 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

³⁰ Emmanuel Macron: *Discours du Président Emmanuel Macron sur la stratégie de défense et de dissuasion devant les stagiaires de la 27ème promotion de l'école de guerre*. 2020. Elérhető: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/02/07/discours-du-president-emmanuel-macron-sur-la-strategie-de-defense-et-de-dissuasion-devant-les-stagiaires-de-la-27eme-promotion-de-lecole-de-guerre (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

³¹ Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead. *The Economist*, 2019. Elérhető: www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

A katonai programpontok tekintetében létrejött a közös eszközök és kutatások finanszírozását támogató védelmi alap (Európai Védelmi Alap), folyik a PESCO, vagyis az állandó strukturális együttműködés kialakítása és felépítése,³² és egyes tagállamok részvételével, de az integrációs és a NATO-kereteken kívül, azokat kiegészítendő létrejött a közös Európai Intervenció Kezdeményezés (EI2), amely a francia elnök által szorgalmazott közös stratégiai kultúra kialakítását is célul tűzte ki a közös fellépések könnyítése érdekében (kezdetben Belgium, Dánia, Észtország, Franciaország, Hollandia, Egyesült Királyság, Németország, Portugália, Spanyolország csatlakoztak,³³ majd Finnország, Olaszország, Norvégia és Svédország is bejelentkezett).³⁴ Az Aacheni Szerződés formálisan elmélyítette Franciaország és Németország együttműködését, védelmi téren is,³⁵ nyitva hagyva a védelmi ipari együttműködés lehetőségét más tagállamok előtt.³⁶ Európai Hírszerzési Akadémia már 2013 óta létezik,³⁷ de a PESCO projektjei között létrejön majd Görögország és Ciprus koordinálásával az úgynevezett Közös EU Hírszerzési Iskola (Joint EU Intelligence School)³⁸. Az Európai Ügyészség további hatáskörökkel felruházása egyelőre nincsen napirenden, bár Macron nem egyedüli a terrorizmussal kapcsolatos felvetésével.³⁹ Ami az európai határvédelmet és a határőrség kérdését illeti, a Frontex (Európai Határ- és Parti Őrség) reformjával és fokozatos hatásköri, illetve taglétszám-jellegű megerősítésével kapcsolatos szabályok elfogadása megtörtént és hatályba is lépett 2019 decemberében.⁴⁰ Az európai menekültügyi rendszer reformjának (kritériumok, eljárási szabályok, illetékességi ügyek) kérdésében – a tagállamok közötti mély egyet nem értések miatt – ugyanakkor alig történt valamiféle előrelépés, sőt, szóltak arról hírek, hogy a Bizottság „kikukázza”⁴¹ a 2016-os javaslatát.

³² Védelmi együttműködés: A Tanács 25 tagállam részvételével létrehozta az állandó strukturált együttműködést (PESCO) (Sajtóközlemény). 2017. Elérhető: www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

³³ *European intervention initiative*. Ministère des Armées, 2020. Elérhető: www.defense.gouv.fr/english/dgris/international-action/l-iei/l-initiative-europeenne-d-intervention (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

³⁴ Clément Nicolas: *Finland becomes tenth participant country in European Intervention Initiative*. 2018. Elérhető: www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/finland-becomes-tenth-country-to-join-the-european-intervention-initiative/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.); Alexandra Brzozowski: *Macron's coalition of European militaries grows in force*. 2019. Elérhető: www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/macrons-coalition-of-european-militaries-grows-in-force/ (A letöltés dátuma: 2010. 05. 11.)

³⁵ Barbara Kunz – Ronja Kempin: *The Treaty of Aachen. New Impetus for Franco-German Defense Cooperation?* 2019. Elérhető: www.ifri.org/en/publications/editoriaux-de-lifri/treaty-aachen-new-impetus-franco-german-defense-cooperation (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

³⁶ Alexandra Brzozowski: *Berlin wants to open Franco-German arms projects for European partners*. 2020. Elérhető: www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/berlin-wants-to-open-franco-german-arms-projects-for-european-partners/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

³⁷ Elérhető a <http://www.euintelligenceacademy.eu/> címen.

³⁸ A projekt adatai itt találhatóak: <https://pesco.europa.eu/project/joint-eu-intelligence-school/>.

³⁹ Adam Juszcak – Elisa Sason: *Fighting Terrorism through the European Public Prosecutor's Office (EPPPO)? What future for the EPPPO in the EU's Criminal Policy?* *Eucrim*, (2019), 1. 66–74.

⁴⁰ *New Frontex Regulation comes into force (news release)*. 2019. Elérhető: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/new-frontex-regulation-comes-into-force-50luwe> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

⁴¹ Nielsen i. m. (26. lj.)

A közös menekültügyi hivatal ügyében azonban megszületett a megállapodás, elfogadása a Tanács szerint attól függ, hogyan haladnak a többi témában.⁴² A közös integrációs programok tekintetében pedig szükséges megemlíteni a már korábban is létezett Menekültügyi és Migrációs Alapot. Összességében e témában a tagállamok közötti viták blokkolják az érdemi előrehaladást, az érdeellentétek súlyosak. Macron elnök például jelezte, a szimbolikus schengeni rendszer átalakításához is köthetnék a menekültügy témáját,⁴³ mondván, akár azokra kell szűkíteni a határok szabad átjárhatóságát, akik részt vesznek a menekültügyi-migrációs szolidaritásban (ez persze a gyakorlatban sok mindent jelenthet, erről is folynak a jelenlegi viták).

5. Gazdasági kérdések

A harmadik azonosított csomópont, „javaslatcsomag” a gazdaság ügyeire vonatkozik. A gazdaság és az eurózóna terén a macroni kulcsjavaslat az eurózóna beruházási programja, büdzséje, közös pénzügyminisztere és parlamenti ellenőrzése. Sőt, talán ez a kör a leginkább szimbolikus, legjelentősebb a francia elnök összes uniós – előzetesen megfogalmazott – javaslata közül. 2019 nyarán az eurózóna tagjai megegyeztek abban, hogy létrejön egy új költségvetési eszköz az eurózóna versenyképességének és konvergenciájának az elősegítése érdekében, ugyanakkor nem pontosan úgy, és nem annyira mélyítve az együttműködést, ahogy azt Macron elképzelte.⁴⁴ Különösen nincs szó arról, hogy külön, intézményileg is elkülönülne az eurózóna kormányzása a többi uniós intézménytől és költségvetési eszköztől, ellenkezőleg, nagyon is betagozódik az ismert uniós struktúrákba (közös pénzügyminiszterről és parlamenti ellenőrzésről sincs szó tehát). Mivel a 2021–2027 közötti MFF (hétéves költségvetési keret) kapcsán a Bizottság új javaslattal áll elő e sorok zárása után, a tárgyalások pedig teljesen nyitottak, kérdéses, hogy pontosan mennyi pénz kerülhet ebbe a borítékba, de vélhetően továbbra is tartható az a megállapítás, hogy az előzetes francia ambícióknál kisebb összegekről lesz szó. Egyáltalán nem világos továbbá, hogy a mélyebb integráció irányába miként tud elmozdulni az eurózóna, hiszen a koronavírus-válság örvén máris zajlanak a viták az eurókötvények és a koronakötvények, valamint az újjáépítés kapcsán a közös adósság dolgában,⁴⁵ amelyben a francia elnök természetesen a mélyítés pártján áll.⁴⁶

⁴² *Reform of EU asylum rules*. Council of the European Union, 2020. Elérhető: www.consilium.europa.eu/en/policies/ceas-reform/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

⁴³ Gotev i. m. (25. lj.)

⁴⁴ Maxime Vaudano: Pourquoi le projet de budget de la zone euro est un désaveu pour Macron. *Le Monde*, 2019. Elérhető: www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2019/06/17/budget-de-la-zone-euro-derriere-les-hourras-de-la-france-un-desaveu-pour-macron_5477595_4355770.html (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

⁴⁵ Lili Bayer – Hans von der Burchard: Capitals criticize key plank of Brussels' recovery plan. *Politico*, 2020. Elérhető: www.politico.eu/article/key-plank-of-brussels-ursula-von-der-leyen-coronavirus-covid19-recovery-plan-under-fire-from-european-capitals/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

⁴⁶ Alice Tidey: EU facing 'moment of truth', says Macron as he calls for greater financial burden-sharing. 2020. Elérhető: www.euronews.com/2020/04/17/eu-facing-moment-of-truth-says-macron-as-he-calls-for-greater-financial-burden-sharing (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

Sok szempontból állnak az adóügyi egységesítés kérdései. A Bizottság folyamatosan képviseli a közös, konszolidált vállalati adóalap (*Common Consolidated Corporate Tax Base – CCCTB*) ügyét,⁴⁷ ugyanakkor a tagállamok közötti érdekkülönbségek jelentősek, másrészt a nemzeti szuverenitás és versenyképesség igen alapvető eszköze az adókivetés (illetve az adóalap-meghatározás, az adócsökkentés és -növelés) joga, amelyről a tagállamok érhetően nem szívesen mondanak le, különösen nem egyéb előnyök ígérete nélkül. Nehezen megy a megállapodás a multinacionális vállalatok, és különösen a digitális szolgáltatásokat nyújtó cégek megadóztatása ügyében is, e cégek esetében ugyanis a legnehezebb meghatározni, hogy az érték, a profit teremtése helyileg pontosan hol történik, azaz ki jogosult az adóbevételre. Ebben a kérdésben a franciák nemcsak, hogy önállóan is felléptek, illetve kétoldalú megállapodásra törekedtek például az Egyesült Államokkal, de aktívak az OECD szintjén is. Ez az adóharmonizáció is kevésbé érdekes azoknak az államoknak, amelyek kifejezetten előnyeiket élvezik a digitális cégek jelenlegi nemzetközi adózási praktikáinak (például Európában Írország kifejezetten ilyen).

Ami a stratégiai iparágak védelmét és jövőjét illeti, fontos itt tárgyalni az ipari szuverenitás (és „az európai bajnokok”) kérdését. A francia kormány számára komoly fejfájást okozott, hogy a jelenlegi versenyszabályok szerint nem kerülhetett sor az Alstom és a Siemens vasúti üzletágának a fúziójára. A német–francia páros erőteljes nyomást gyakorol, hogy az európai belső piaci és versenyszabályozás, valamint a digitális piacok szabályozása változzon, alkalmazkodjon a harmadik felek, és különösen a Kína által támasztott versenyhez.⁴⁸ Ugyanakkor a szabad verseny hívei is aktívak⁴⁹ e témában. Egy francia–olasz hajóipari összeolvadás jelenleg is áll a bizottság előtt, kimenetele felélesztheti a korábbi vitákat, vagy éppen megmutathatja, hogy a von der Leyen-bizottság mit gondol a témában.⁵⁰ 2020. március 10-én egyébként az Európai Bizottság bemutatta az új ipari stratégiáját, amely többek között a versenyszabályok áttekintését és az energiapiac kérdéseit is említi.⁵¹ A digitális piac kapcsán – amelyben az elmúlt években több fontos döntés is született, például a 2018/302-es rendelet a területi, állampolgársági alapú kereskedelmi korlátozások tiltásáról – 2021–2027-es időszakra létrejön egy Digitális Európa nevű költségvetési eszköz.

A gazdaságban kulcskérdés volt Emmanuel Macron számára továbbá a korábban már futólag említett kiküldött munkavállalók ügye. S bár egyelőre sikeresen állt az irányelv megváltoztatását szorgalmazók élére, semmi nem garantálja, hogy

⁴⁷ *Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB)*. 2016. Elérhető: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/common-consolidated-corporate-tax-base-ccctb_en (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

⁴⁸ Simon Van Dorpe: Goodbye competition. Hello industrial strategy. *Politico*, 2020. Elérhető: www.politico.eu/article/goodbye-competition-hello-industrial-strategy-europe/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.); Leali, Giorgio: Ships are the new trains in Europe's battle for champions. *Politico*, 2020. Elérhető: www.politico.eu/article/cruise-ships-are-the-new-trains-in-europe-italy-france-battle-for-champions/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

⁴⁹ Tamma, Paola – Marion Solletty; Thierry Breton: Europe's big players won't crush the little guys. *Politico*, 2020. www.politico.eu/article/thierry-breton-europes-big-players-wont-crush-the-little-guys/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

⁵⁰ (M.9162, *Fincantieri / Chantiers de l'atlantique-ügy*)

⁵¹ *A New Industrial Strategy for Europe*. COM(2020) 102 final. 2020c. Elérhető: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-eu-industrial-strategy-march-2020_en.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

szakpolitikaikimenet-szinten tartós eredménnyel teszi, lévén az új jogszabályt a luxemburgi bíróság előtt Magyarország és Lengyelország megtámadta, és az eljárás jelenleg is folyamatban van. Végleges mérleget tehát még itt sem lehetséges vonni.

6. Politikai erőforrások és viták

A mindenkori francia elnök autonóm módon képes arra, hogy az európai és a külpolitikai döntéseket meghozza, politikai értelemben legalábbis mindenképp. Az alkotmányos hagyományban az úgynevezett neki fenntartott területek (*domaines réservés*) révén⁵² jelentős autonómiát élveznek a döntései, még akkor is, ha az 1958-as alkotmány betűjéből (vö. 20. cikkely) esetenként más hatásköri leosztás is kiolvasható. Ez a de Gaulle-i hagyományból, illetve az elnökválasztás és az elnökség politikai primátusából következő politikai gyakorlat, amely alapvetően a végrehajtó hatalom, ezen belül is az elnök kezében összpontosítja a döntéseket. Ugyanakkor – autonómiája ellenére – a francia elnöknek is figyelnie kell arra, hogy döntéseit tudnia kell otthon elfogadtatni; hiszen ő maga is kétszintű játékot játszik.⁵³ Kifelé is olyan opciókkal kell tehát a tárgyalóasztalhoz érkeznie, amelyek otthoni elfogadásra számíthatnak, és amelyek nem veszélyeztetnek például egy újráválasztási kampányt. A folyamatos interakció bel- és külpolitika, illetve belpolitikai és európai politikai között azt jelenti, hogy az uniós politikában a francia elnök is olyan ambíciókat és megoldási javaslatokat tud elsősorban felrajzolni, amelyek ha nem is találkoznak, de nem mennek radikálisan szembe a választók, köztük is a Macron-szavazók és a potenciális Macron-szavazók igényeivel (itt sok esetben külön szükséges figyelni az első fordulás magbázis és a második fordulás szavazók preferenciáit).

A kiküldött munkavállalókról szóló irányelv módosítása, a nagy tech cégek adóztatásának a kérdése, vagy éppen a Mercosurral kötendő uniós szabadkereskedelmi szerződés kapcsán ígért francia vétő⁵⁴ e szempontnak a megjelenési formái. Fontos tehát leszögezni, hogy az ideológiai értelemben liberális-centristának tekintett Macron nem habozik a szabadkereskedelemmel, a szabad mozgással, az egységes piac versenyelvűségével is szembemenni európai *policy*-preferenciái terén, ha úgy látja, hogy a belpolitikai racionalitás ezt diktálja számára. Mindemellett megjegyzendő, hogy a belpolitikai helyzet esetenként bénító is lehet a francia elnök nemzetközi és európai mozgásterére nézve. A 2018 őszén kezdődött, és egészen az európai parlamenti választásig gyakorlatilag elhúzódó sárga mellényes mozgalom képesnek bizonyult arra, hogy nemhogy az európai ügyeket, de a francia kormányzati agendát is bénítsa, és beszűkítse az elnök mozgásterét (emlékezetes, hogy Franciaország a mozgalom következtében megnövelte a tervezett költségvetési hiányát, bár a túlzott deficiteljárást az átmeneti jellegre hivatkozva

⁵² Ádám Péter: Franciaország alkotmányos rendje és politikai intézményei. Budapest, Corvina, 2007.

⁵³ Robert Putnam: Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games. *International Organization*, 42. (1988), 3. 427–460.

⁵⁴ *Austria blocks EU-Mercosur trade deal with South America*. BBC, 2019. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-49753210 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

megúsztta.⁵⁵ Emmanuel Macron tehát esetenként volt 2017–2020-ban a „politikai gyengélkedők” oldalán, azonban arra is folyamatos mintát látunk, amikor mások hazai gyengélkedéseit igyekeznek kihasználni. Amikor Franciaország partnerei gyengélkednek, arra Franciaország, a francia elnök is befolyásszerzési akciókkal reagál. Ez természetesen nemcsak szakpolitikai szempontból fontos, hanem politikai tartalmú üzenet hazafelé is a kétszintű játékban: a francia elnök végzi azt a nemzetközi befolyásszerzési és -növelési feladatát, amellyel a francia választók 2017-ben *ex officio* megbízták. Külön említendő a Brexit, amely leválaszt az integrációról egy nagy gazdaságot és egy atomhatalmat, ráadásul egy olyan hatalmat, amely nem osztotta a franciák elképzelését arról, hogy az uniónak politikai jellegűnek is kell lennie. Nyilvánvaló, hogy miközben a Brexit rövid távon árt az integráció erejének, közép- és hosszú távon előnyös lehet a francia befolyásnövelés esélyére nézve.

Már csak azért is, mert Németország a 2017-ben hivatalba lépett kormány a nehézségei, a kancellár pozícióinak romlása, továbbá a német ipar problémái miatt nincsen abban a helyzetben, hogy túl sok időt és energiát tudjon szánni a francia elnök kezdeményezéseinek visszaverésére. Egyébként Merkel német kancellár és Emmanuel Macron francia elnök között vannak feszültségek, a kancellár az elnök szemére is vetette, hogy ambícióival és stílusával beledobja a köveket az állóvízbe, de a problémákat és vitákat már neki, Merkelnek kell elsimítania: „I am tired of picking up the pieces”, mondta a beszámoló szerint fiatalabb kollégájának (igaz, német álláspont szerint nem történt ilyen).⁵⁶ A francia–német viszony tehát jelen pillanatban, bár mindkét fél elismeri az együttműködés alapvető és stratégiai jellegét, feszültségekkel teli.⁵⁷ Az is ott van a háttérben, hogy amit Macron szeretne az integrációtól, azt nem biztos, hogy Merkel német kancellár vagy bármelyik német kancellár ki akarja, ki tudja és ki fogja fizetni – úgy, hogy azt közben el tudja fogadtatni otthon a választóival vagy a koalíciós partnereivel.

Másrészt, miközben a német–francia együttműködés az alapvető érdekközösségre épít, a Merkel–Macron-együttműködésről ez nem mondható el minden téren. Érdekeik homlokegyenest ellenkezőek az európai pártrendszer átrendeződésének, illetve tudatos átrendezésének a kérdésében. Emmanuel Macron, reflektálva az európai politika, konfliktusok és pártverseny hiányáról szóló vitákra is, azt a célt tűzte ki maga elé, hogy a más tagállamokban is a franciaországihoz hasonlóan megjelenő globális/lokális törésvonalra építve lenne érdemes megszervezni az európai politikát, hiszen az ő pártjának és szervezendő pártcsaládjának ez ugyanúgy centrális pozíciót biztosíthatna, mint a belpolitikában. Úgy gondolkodott, hogy hazai mintára megszólíthat mérsékelt szocialistákat és konzervatívokat politikusi és választói szinten is, miközben a radikálisabbakat „elviheti” az alakuló szuverenista tömb. Ebben a törekvésében a Néppártban központi szerepet betöltő Angela Merkel és a CDU aligha lehetett partnere, ahogy a szociáldemokrata

⁵⁵ Myriam Rivet: *Temporary French deficit overshoot tolerable: EU's Moscovici*. 2018. Elérhető: www.reuters.com/article/us-france-eu-budget/temporary-french-deficit-overshoot-tolerable-eus-moscovici-idUSKBN1OC14E (A letöltés dátuma: 2020. 05. 13.)

⁵⁶ Jill Petzinger: *Berlin denies Merkel rebuked Macron over NATO remarks*. 2019. Elérhető: <https://uk.finance.yahoo.com/news/germany-berlin-denies-merkel-rebuked-macron-over-nato-remarks-120833954.html> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 13.)

⁵⁷ Jon Henley: *Can Merkel and Macron get Franco-German relations back on track?* *The Guardian*, 2020. Elérhető: www.theguardian.com/world/2020/jan/02/can-merkel-and-macron-get-franco-german-relations-back-on-track. (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

állam- és kormányfők, politikusok, ideológusok, elemzők sem (íme egy baloldali kritikája például a macroni konfliktus-generálásnak⁵⁸). A francia elnök pártpolitikai törekvései tehát kifejezetten szembementek az európai intézményeket eddig vezető pártok és pártcsaládok érdekeivel. Ugyanakkor ez az érdekkülönbség racionálisan magyarázhatja, hogy a francia elnök miért működött együtt a szuverenistákkal a csúcsjelölti rendszer „kivégzésében” Ursula von der Leyen 2019-es bizottsági elnöki jelölésekor. Egyik csoportosulásnak sem volt érdeke, hogy a pártelvű Európai Parlament és a hagyományos nagy európai pártcsaládok előzetesen megnevezett jelöltjei foglalják el a pozíciókat, hiszen az ezen intézmények és szervezetek befolyását precedensjelleggel erősítette volna. A két hagyományos nagy pártcsalád ráadásul, ha nem is őrizte meg a korábbi erejét, továbbra is nélkülözhetetlen az intézmények működtetéséhez. Áttörés hiányában nem indult be a centrum és a szuverenisták elszívó hatása sem. Azt egyébként, hogy a francia köztársasági elnök első biztosjelöltjét (a volt hadügyminiszter Sylvie Goulard-t) nem fogadta el az Európai Parlament, és csak Macron második jelöltjéből (Thierry Bretonból) válhatott európai biztos, az európai szintű intézményi és hatalmi harc egy felvonásaként, az ellenérdekelte felek politikai üzeneteként is értékelhetjük. Nem ez volt az egyetlen presztízvesztést jelentő dolog: Nathalie Loiseau, a Macron-párt francia listavezetője kénytelen volt lemondani a *Renew Europe* névre átkeresztelt liberális frakció vezetésének ambíciójáról, miután nyilvánosságra kerültek egyes kellemetlen, európai partnerekre tett megjegyzései.⁵⁹ Összességében az európai politika átszervezési igénye mint projekt tolni kényszerült. Emmanuel Macron a maga módján reflektált is erre, amikor Franciaország tanácsi befolyása növelésének a céljáról beszélt a nagykövetelek előtt mondott 2019-es beszédében.⁶⁰

7. Konklúzió

Mint a fentiekből láthatjuk, Emmanuel Macron eddigi európai teljesítménye felemás. A pártrendszer átalakulása-átalakítása, valamint az intézményi kérdések terén minimális eredményeket tudott felmutatni, és különösen nem történt olyan áttörés, mint a Nicolas Sarkozy (2007–2012) által a 2007-es elnökválasztási kampányban szorgalmazott egyszerűsített szerződés ügye volt, amelyből később a Lisszaboni Szerződés lett. Ugyanakkor Emmanuel Macron olyan látványos kudarcot sem szenvedett el, mint elődje, François Hollande, aki 2012-es kampányában azt ígérte, hogy újratárgyalatja a Sarkozy-korszakban tető alá hozott fiskális paktumot, hogy aztán ez ne történjen meg. A biztonság (határvédelem, közös védelem) terén sikerült bizonyos előrelépéseket

⁵⁸ Vincent Geisser: *Leçons de l'élection européenne de 2019. L'humanisme sécuritaire et néolibéral du président Macron: antidote ou iatrogénie à la «lépre nationaliste»?* *Migrations Société*, 176. (2019), 2. 3–16.

⁵⁹ Cécile Ducourtieux: *Nathalie Loiseau renonce à briguer la présidence du groupe centriste au Parlement européen.* *Le Monde*, 2019. Elérhető: www.lemonde.fr/international/article/2019/06/13/nathalie-loiseau-renonce-a-briguer-la-presidence-du-groupe-centriste-au-parlement-europeen_5475818_3210.html (A letöltés dátuma: 2020. 05. 13.)

⁶⁰ Emmanuel Macron: *Discours du Président de la République à la conférence des ambassadeurs.* 2019b. Elérhető: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/08/27/discours-du-president-de-la-republique-a-la-conference-des-ambassadeurs-1 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

elérnie a francia elnöknek, de a legnagyobb falat, a menekültügy problémája továbbra is áll a tagállamok közötti viták okán. Látszódnak ugyanakkor a törekvések arra, hogy a Brexit örvén és a NATO gyengélkedésének érzete okán Franciaország kifejezetten növelje felelősségvállalását és biztonsági befolyását Európában. A gazdaságban az euró-zóna költségvetésének a kérdése is csak felemás, alig látható módon valósult meg: nincs önálló intézményrendszere, nem különül el a többi intézménytől, várhatóan jóval kevesebb pénzből áll össze, mint a franciák szerették volna. Az iparpolitika és a gazdasági szuverenitás kérdéseiben részelőrelépések történtek francia szempontból, de a viták továbbra is zajlanak.

Úgy értékelhetünk, hogy a nagy ívű ígéretek vagy nem valósultak tehát meg, vagy állnak, vagy csak részeredményeiről beszélhetünk. Yves Bertoncini külpolitikai elemző, a Sciences Po oktatója 2020 januárjában Emmanuel Macron eddigi európai teljesítménye kapcsán úgy értékelt,⁶¹ hogy a francia elnök remek építész, de gyenge kőműves; Bertoncini az európai védelem, határvédelem terén, és a kiküldött munkavállalók terén elért eredményeit tekintette értékelhetőnek, hangsúlyozva, hogy a francia elnök ambíciói túlságosan magasak. Szerzőtársával, Thierry Chopinnel egy tanulmányban is kifejtették mindezt, úgy értékelve, hogy visszafogott ambíciók és hasonló kommunikáció hiányában Macron európai pohara olyan nagy, hogy az nem lehet félig tele, és jobban tenné a francia elnök, ha mandátuma második felét egységesítőbb jellegű témákra koncentrálna, mintsem az euró-zóna reformjának az ügyével.⁶² A hivatalban lévő francia elnök programpontjai és ígéretei megvalósulása nemcsak a további szövetségszövetségi és témaválasztási képességétől függ, bár attól is. Függ a külső körülményektől, a partnerekben esetleges sürgősségérzést keltő kihívások, válságok természetétől, megjelenési idejétől, illetve a várhatóan rendelkezésre álló költségvetési forrásoktól és a konkrét szabályoktól, amelyek a következő hét éves költségvetést irányítják majd. A franciák a hivatalos kommunikáció szerint kellően ambiciózus költségvetési keretet remélnek, amelyben a Covid-19-járvány utáni újraindítás pénzügyi eszközei megfelelően jelen vannak.⁶³ A belpolitikai mozgástér további várható szűkülésével (csökkenő gazdaság, növekvő munkanélküliség, járvány) akár lehet azt is feltételezni, hogy Emmanuel Macron figyelme továbbra is erőteljesen ott marad az európai kérdéseken, azonban hátrafelé tekintve kifelé figyelni mindig jó politika és kampányüzenet a mindenkori francia elnöknek: az elnökség legfontosabb, leginkább szeretett attribútumaira, a de Gaulle-i hagyományokra emlékezteti a franciákat.

Felhasznált irodalom

Austria blocks EU-Mercosur trade deal with South America. BBC, 2019. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-49753210 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

⁶¹ Chatignoux, Catherine: «Le degré d'ambition de Macron est trop élevé pour ses partenaires européens». 2020. Elérhető: www.lesechos.fr/monde/europe/le-degre-dambition-de-macron-est-trop-eleve-pour-ses-partenaires-europeens-1163254 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 12.)

⁶² Bertoncini–Chopin i. m. (5. lj.)

⁶³ Michel Rose: *La France plaidera pour un budget européen ambitieux.* 2020. <https://fr.reuters.com/article/idFRKCN2242HA> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

- Ádám Péter: *Franciaország alkotmányos rendje és politikai intézményei*. Budapest, Corvina, 2007.
- Bayer, Lili – Burchard, Hans von der: Capitals criticize key plank of Brussels' recovery plan. *Politico*, 2020. Elérhető: www.politico.eu/article/key-plank-of-brussels-ursula-von-der-leyen-coronavirus-covid19-recovery-plan-under-fire-from-european-capitals/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Bertoncini, Yves – Chopin, Thierry: Macron l'Européen: de l'Hymne à la joie à l'embaras des choix. *Le Débat*, 208. (2020), 1. 114–129. DOI: <https://doi.org/10.3917/deba.208.0114>
- Brzozowski, Alexandra: *Berlin wants to open Franco-German arms projects for European partners*. 2020. Elérhető: www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/berlin-wants-to-open-franco-german-arms-projects-for-european-partners/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Brzozowski, Alexandra: *Macron's coalition of European militaries grows in force*. 2019. Elérhető: www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/macrons-coalition-of-european-militaries-grows-in-force/ (A letöltés dátuma: 2010. 05. 11.)
- Butcher, Paul – Pronckuté, Simona: European Citizens' Consultations: Consultation Begins at Home. *European View*, 18. (2019), 1. 80–88. DOI: <https://doi.org/10.1177/1781685819847637>
- Chatignoux, Catherine: «*Le degré d'ambition de Macron est trop élevé pour ses partenaires européens*». 2020. Elérhető: www.lesechos.fr/monde/europe/le-degre-dambition-de-macron-est-trop-eleve-pour-ses-partenaires-europeens-1163254 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 12.)
- Citizens' dialogues and citizens' consultations. Key conclusions. 30 April 2019*. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/euco-sibiu-citizensdialogues_en.pdf DOI: <https://doi.org/10.2775/92815> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 12.)
- Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB)*. 2016. Elérhető: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/common-consolidated-corporate-tax-base-ccctb_en (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Conference on the Future of Europe. Franco-German non-paper on key questions and guidelines. *Politico*, 2019. Elérhető: www.politico.eu/wp-content/uploads/2019/11/Conference-on-the-Future-of-Europe.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Coronavirus: Macron milite pour une souveraineté européenne plus forte*. 2020. Elérhető: www.lepoint.fr/monde/coronavirus-macron-milite-pour-une-souverainete-europeenne-plus-forte-23-04-2020-2372680_24.php (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- De Sio, Lorenzo – Russo, Luana – Franklin, Mark N.: Explaining the outcome. Second-order factors still matter, but with an exceptional turnout increase. In De Sio, Lorenzo – Franklin, Mark N. – Luana, Russo (szerk.): *The European Parliament Elections of 2019*. Rome, Luiss University Press, 2019, 57–70. Elérhető: https://cise.luiss.it/cise/wp-content/uploads/2019/07/DCISEEP2019_58-71.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Didili, Zoi: *Conference on the Future of Europe postponed*. 2020. Elérhető: www.neweurope.eu/article/conference-on-the-future-of-europe-postponed/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

- Ducourtieux, Cécile: Nathalie Loiseau renonce à briguer la présidence du groupe centriste au Parlement européen. *Le Monde*, 2019. Elérhető: www.lemonde.fr/international/article/2019/06/13/nathalie-loiseau-renonce-a-briguer-la-presidence-du-groupe-centriste-au-parlement-europeen_5475818_3210.html (A letöltés dátuma: 2020. 05. 13.)
- Emmanuel Macron Président. *Programme. En Marche!* 2017. Elérhető: <https://storage.googleapis.com/en-marche-fr/COMMUNICATION/Programme-Emmanuel-Macron.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 04. 10.)
- Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead. *The Economist*, 2019. Elérhető: www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- European intervention initiative. Ministère des Armées, 2020. Elérhető: www.defense.gouv.fr/english/dgris/international-action/l-iei/l-initiative-europeenne-d-intervention (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Európai Tanács (2017): Védelmi együttműködés: A Tanács 25 tagállam részvételével létrehozza az állandó strukturált együttműködést (PESCO) (Sajtóközlemény). Elérhető: www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Enhancing the accession process – A credible EU perspective for the Western Balkans (COM(2020) 57 final). 2020a. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU-EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0057&from=HU> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Fourquet, Jérôme: *Le nouveau clivage*. Paris, Les Editions du Cerf, 2018.
- Geisser, Vincent: Leçons de l'élection européenne de 2019. L'humanisme sécuritaire et néolibéral du président Macron: antidote ou iatrogénie à la «lèpre nationaliste»? *Migrations Société*, 176. (2019), 2. 3–16. DOI: <https://doi.org/10.3917/migra.176.0003>
- Gotev, Georgi: *Macron pleads for Schengen renegotiation, possibly with fewer members*. 2019. Elérhető: www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/macron-pleads-for-schengen-renegotiation-possibly-with-fewer-members/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Gougou, Florent – Persico, Simon: A new party system in the making? The 2017 French French presidential election. *French Politics*, 15. (2017), 3. 303–321. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41253-017-0044-7>
- Henley, Jon: Can Merkel and Macron get Franco-German relations back on track? *The Guardian*, 2020. Elérhető: www.theguardian.com/world/2020/jan/02/can-merkel-and-macron-get-franco-german-relations-back-on-track (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Hungary, Poland challenge EU's posted workers reform in court. 2018. Elérhető: www.euractiv.com/section/central-europe/news/hungary-poland-challenge-eus-posted-workers-reform-in-court/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 04.)
- Juszcak, Adam – Sason, Elisa: Fighting Terrorism through the European Public Prosecutor's Office (EPPO)? What future for the EPPO in the EU's Criminal Policy? *Eucrim*, (2019), 1. 66–74. DOI: <https://doi.org/10.30709/eucrim-2019-005>

- Knight, Ben: *Munich Security Conference: France's Macron envisions new era of European strength*. 2020. Elérhető: www.dw.com/en/munich-security-conference-frances-macron-envisions-new-era-of-european-strength/a-52389586 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Körösenyi András: A demokratikus elitizmus konszenzusán túl. *Politikatudományi Szemle*, 16. (2007), 4. 7–28. Elérhető: www.poltudszemle.hu/szamok/2007_4szam/2007_4_korosenyi.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Kunz, Barbara – Kempin, Ronja: *The Treaty of Aachen. New Impetus for Franco-German Defense Cooperation?* 2019. Elérhető: www.ifri.org/en/publications/editoriaux-de-lifri/treaty-aachen-new-impetus-franco-german-defense-cooperation (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Leali, Giorgio: Ships are the new trains in Europe's battle for champions. *Politico*, 2020. Elérhető: www.politico.eu/article/cruise-ships-are-the-new-trains-in-europe-italy-france-battle-for-champions/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Lubow, Alexis – Schmidt, Suzanne K.: A hidden champion? The European Court of Justice as an agenda-setter in the case of posted workers. *Public Administration*, (2020), 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1111/padm.12643>
- Macron, Emmanuel: *Discours du Président de la République, Emmanuel Macron, à la Pnyx, Athènes le jeudi 7 septembre 2017*. 2017a. Elérhető: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/09/11/discours-du-president-de-la-republique-emmanuel-macron-a-la-pnyx-athenes-le-jeudi-7-septembre-201 (A letöltés dátuma: 2020. 04. 13.)
- Macron, Emmanuel: *Az európai újjászületésért*. 2019a. Elérhető: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/03/04/az-europai-ujjaszuletetesert.hu (A letöltés dátuma: 2020. 05. 12.)
- Macron, Emmanuel: *Pour une Europe souveraine, unie, démocratique. 26 Septembre 2017*. 2017b. Elérhető: www.elysee.fr/front/pdf/elysee-module-795-fr.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 04. 12.)
- Macron, Emmanuel: *Révolution*. XO Éditions, Kindle-verzió, 2016.
- Macron, Emmanuel: *Discours du Président de la République à la conférence des ambassadeurs*. 2019b. Elérhető: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/08/27/discours-du-president-de-la-republique-a-la-conference-des-ambassadeurs-1 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Macron, Emmanuel: *Discours du Président Emmanuel Macron sur la stratégie de défense et de dissuasion devant les stagiaires de la 27ème promotion de l'école de guerre*. 2020. Elérhető: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/02/07/discours-du-president-emmanuel-macron-sur-la-strategie-de-defense-et-de-dissuasion-devant-les-stagiaires-de-la-27eme-promotion-de-lecole-de-guerre (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Marsh, Michael: Testing the second-order elections model after four European elections. *British Journal of Political Science*, 28. (1998), 4. 591–607. DOI: <https://doi.org/10.1017/s000712349800026x>
- New Frontex Regulation comes into force (news release)*. 2019. Elérhető: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/new-frontex-regulation-comes-into-force-S0luwe> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

- A New Industrial Strategy for Europe. COM(2020) 102 final.* 2020c. Elérhető: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-eu-industrial-strategy-march-2020_en.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Nicolas, Clément: *Finland becomes tenth participant country in European Intervention Initiative.* 2018. Elérhető: www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/finland-becomes-tenth-country-to-join-the-european-intervention-initiative/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Nielsen, Nikolaj: *Commission bins ‚Dublin‘ asylum-reform proposal.* 2020. Elérhető: <https://euobserver.com/migration/147511> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Non-Paper – Reforming the European Union accession process. *Politico*, Elérhető: www.politico.eu/wp-content/uploads/2019/11/Enlargement-nonpaper.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Putnam, Robert: *Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games. International Organization*, 42. (1988), 3. 427–460. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0020818300027697>
- Reform of EU asylum rules.* Council of the European Union, 2020. Elérhető: www.consilium.europa.eu/en/policies/ceas-reform/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Rivet, Myriam: *Temporary French deficit overshoot tolerable: EU's Moscovici.* 2018. Elérhető: www.reuters.com/article/us-france-eu-budget/temporary-french-deficit-overshoot-tolerable-eus-moscovici-idUSKBN1OC14E (A letöltés dátuma: 2020. 05. 13.)
- Robert, Aline: *Macron veut une convention européenne pour refonder l'Europe.* 2019. Elérhető: www.euractiv.fr/section/all/news/macron-veut-une-convention-europeenne-pour-refonder-leurope/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Rose, Michel: *La France plaidera pour un budget européen ambitieux.* 2020. <https://fr.reuters.com/article/idFRKCN2242HA> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Petzinger, Jill: *Berlin denies Merkel rebuked Macron over NATO remarks.* 2019. Elérhető: <https://uk.finance.yahoo.com/news/germany-berlin-denies-merkel-rebuked-macron-over-nato-remarks-120833954.html> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 13.)
- Shaping the Conference on the Future of Europe (press release).* 2020b. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_89 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Socio-demographic trends in national public opinion – Edition 6.* Elérhető: www.europarl.europa.eu/at-your-service/en/be-heard/eurobarometer/socio-demographic-trends-edition-6 (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Tamma, Paola – Solletty, Marion: *Thierry Breton: Europe's big players won't crush the little guys.* *Politico*, 2020. www.politico.eu/article/thierry-breton-europes-big-players-wont-crush-the-little-guys/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Tidey, Alice: *EU facing ‚moment of truth‘, says Macron as he calls for greater financial burden-sharing.* 2020. Elérhető: www.euronews.com/2020/04/17/eu-facing-moment-of-truth-says-macron-as-he-calls-for-greater-financial-burden-sharing (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)
- Un an après l'initiative de la Sorbonne.* 2018. Elérhető: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/09/28/discours-de-la-sorbonne-point-detape-sur-les-avancees-des-chantiers-europeens-un-an-apres (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

Van Dorpe, Simon: Goodbye competition. Hello industrial strategy. *Politico*, 2020. Elérhető: www.politico.eu/article/goodbye-competition-hello-industrial-strategy-europe/ (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

Vaudano, Maxime: Pourquoi le projet de budget de la zone euro est un désaveu pour Macron. *Le Monde*, 2019. Elérhető: www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2019/06/17/budget-de-la-zone-euro-derriere-les-hourras-de-la-france-un-desaveu-pour-macron_5477595_4355770.html (A letöltés dátuma: 2020. 05. 11.)

